

Krājumu uzskaites un novērtēšanas metodes no iegādes līdz realizācijai II

(Turpinājums.

Pirmo daļu lasiet Bilances 20.

(oktobra otrajā) numurā)

Krājumu uzskaites metodes

Izejvielu, materiālu un materiālu krājumu uzskaitē var lietot divas uzskaites metodes: nepārtrauktās inventarizācijas metodi vai periodiskās inventarizācijas metodi. Krājumu uzskaites metodi sabiedrības vadība nosaka savā grāmatvedības politikā, un tās izvēle ir atkarīga gan no darbības veida, gan krājuma apjoma, gan materiāla nodrošinājuma, gan vadības vēlmēm.

Vēlos vērst uzmanību uz to, ka krājumu analītiskā uzskaitē naudas izteiksmē un natūrā ir jānodrošina pa glabāšanas vietām un pa materiāli atbildīgajām personām neatkarīgi no tā, kuru krājumu uzskaites metodi lieto grāmatvedībā (LR MK noteikumi Nr. 585 «Noteikumi par grāmatvedības kārtošanu un organizāciju» 17., 18., 19. punkts).

Nepārtrauktās inventarizācijas metode

Nepārtrauktās inventarizācijas metode paredz, ka krājumu kontos atspoguļo visu materiālu kustību (saņemšanu, norakstīšanu).

Sabiedrības pienākums ir katra finanšu pārskata perioda beigās novērtēt, vai nav pazīmju, kas norāda uz aktīvu vērtības samazinājumu.

Foto: Jānis Mednis

SANITA DAMBE,
zvērināta revidente,
SIA Biznesa
un audita centrs
valdes locekle,
speciāli *Bilancei*

Saņemot krājumus no piegādātājiem, atbilstoši attaisnojuma dokumentam grāmato:

D 2130 Gatavie ražojumi un preces pārdošanai

K 5310 Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

Pārdodot krājumus pircējiem, atbilstoši attaisnojuma dokumentiem grāmato:

D 2310 Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem

K 6110 Ieņēmumi no pamatdarbības

Norakstot pārdoto preču pašizmaksu, grāmato:

D 7120 Preču iepirkšanas un piegādes izdevumi

K 2130 Gatavie ražojumi un preces pārdošanai

Lietojot nepārtraukto inventarizācijas metodi, jebkurā pārskata perioda brīdī ir iespēja iegūt informāciju par izlietoto vai pārdoto krājumu pašizmaksu, pastāv iespēja jebkurā brīdī noteikt finanšu rezultātu un sabiedrībai ir kvalitatīvi izejas dati analītiskajām procedūrām.

Periodiskās inventarizācijas metode

Periodiskās inventarizācijas metode paredz, ka krājumu kontos pārskata periodā kustība nenotiek. Tā balstās uz periodiskām krājumu inventarizācijām. Pārskata periodā krājumu iegādes izdevumi tiek uzskatīti par šī perioda izdevumiem, bet izlietoto krājumu vērtība šajā pārskata periodā neatspoguļojas. Pārskata perioda beigās veicot inventarizāciju, tiek noteikti krājumu atlikumi, kurus salīdzina ar krājumu atlikumiem pārskata perioda sākumā un aprēķina izmaiņas, attiecīgi iegrāmatojot to palielinājumu vai samazinājumu.

Saņemot krājumus no piegādātājiem, atbilstoši attaisnojuma dokumentam grāmato:

D 7120 Preču iepirkšanas un piegādes izdevumi

K 5310 Norēķini ar piegādātājiem un darbuzņēmējiem

Pārdodot krājumus pircējiem, atbilstoši attaisnojuma dokumentiem grāmato:

D 2310 Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem

K 6110 Ieņēmumi no pamatdarbības

Noslēdzoties pārskata periodam, sabiedrība veic inventarizāciju, salīdzina, vai analītiskajā uzskaitē uzskaitītais krājumu atlikums atbilst faktiski konstatētajam krājumu atlikumam, aprēķina un iegrāmato dabīgo zudumu, nosaka iztrūkumu vai pārpalikumu un izgrāmato krājumu izmaiņas.

Lietojot nepārtraukto inventarizācijas metodi, jebkurā pārskata perioda brīdī ir iespēja iegūt informāciju par izlieto vai pārdoto krājumu pašizmaksu, pastāv iespēja jebkurā brīdī noteikt finanšu rezultātu un sabiedrībai ir kvalitatīvi izejas dati analītiskajām procedūrām.

Ja krājumu atlikums samazinājies salīdzinājumā ar pārskata perioda sākuma atlikumu, grāmato:

D 7120 Preču iepirkšanas un piegādes izdevumi

K 2130 Gatavie ražojumi un preces pārdošanai

Ja krājumu atlikums palielinājies salīdzinājumā ar pārskata perioda sākuma atlikumu, grāmato:

D 2130 Gatavie ražojumi un preces pārdošanai

K 7120 Preču iepirkšanas un piegādes izdevumi

Sabiedrība atbilstoši savai grāmatvedības politikai krājumu izmaiņas ar periodiskās inventarizācijas metodi var grāmatot katru mēnesi, katru ceturksni vai arī vienu reizi pārskata periodā, sagatavojot gada pārskatu. Pie periodiskās inventarizācijas metodes sabiedrībai ir jānodrošina kontrole par krājumu saglabāšanu, jānodrošina iespēja identificēt krājumu zudumus pa preču nomenklatūrām un detalizēta krājumu uzskaitē pa nomenklatūrām.

Lietojot periodisko inventarizācijas metodi, jebkurā pārskata perioda brīdī nav iespējams iegūt informāciju par izlieto vai pārdoto krājumu pašizmaksu, nepastāv iespēja jebkurā brīdī noteikt finanšu rezultātu un sabiedrībai nav pieejami kvalitatīvi izejas dati analītiskām procedūrām.

Sabiedrības vadība var pieņemt lēmumu mainīt krājumu uzskaites metodi, ja var pamatot metodes maiņu. Bet pirms tam sabiedrības vadībai būtu jāapsver riski, kas var rasties, pieņemot šādu lēmumu. Metodes maiņa no periodiskās uz nepārtraukto inventarizācijas metodi risku nerada, jo tā parasti tiek veikta, ja paplašinās darbība vai sabiedrība vēlas uzlabot krājuma uzskaiti. Tomēr jāatceras, ka sabiedrībai uz datumu, kad tiek mainīta uzskaites metode, ir jāveic pilna krājumu inventarizācija.

Krājumu novērtēšana

Atbilstoši Gada pārskatu likumam jāņem vērā visas paredzamās riska summas un zaudējumi, kas radušies pārskata gadā vai iepriekšējos gados, arī tad, ja tie kļuvuši zināmi laika posmā starp bilances datumu un dienu, kad gada pārskatu paraksta šā likuma 61. panta otrajā daļā minētā persona vai pārvaldes institūcija. Jāaprēķina un jāņem vērā visas vērtības samazināšanās un nolietojuma summas neatkarīgi no tā, vai pārskata gads tiek noslēgts ar peļņu vai zaudējumiem.

Krājumus pie iegādes mēs novērtējam atbilstoši to iegādes izmaksām vai ražošanas pašizmaksai, par ko runājam raksta pirmajā daļā *Bilances* 20. numurā. Turpmāk krājumu atlikumus novērtē atbilstoši iegādes vai ražošanas pašizmaksai vai tirgus cenām bilances datumā atkarībā no tā, kurš no šiem rādītājiem ir zemāks. Ja krājumu izmaksas ir neatgūstamas, tad krājumu atlikumus novērtē atbilstoši neto pārdošanas vērtībai.

Ar uzņēmējdarbību saistīto nenoteiktību dēļ daudzus aktīvus un pasīvus nevar aprēķināt precīzi, bet var tikai aplēst jeb aptuveni novērtēt. Grāmatvedības aplēses izmanto, lai novērtētu nedrošus parādus, novecojušus krājumus, krājumus, kam samazinājusies tās vērtība, pamatlīdzekļu un nemateriālo aktīvu lietderīgās lietošanas laiku, pamatlīdzekļu likvidācijas vērtību, amortizācijas metodi, garantijas saistības.

Sabiedrībai sagatavojot grāmatvedības aplēses krājumu novērtēšanai, svarīgi ir ņemt vērā:

- vai sabiedrība turpinās savu saimniecisko darbību;
- vai sabiedrība izmantos tās pašas novērtēšanas metodes, kas tika izmantotas iepriekšējā pārskata periodā;
- vai grāmatvedības aplēsē iekļautais novērtējums ir ticams;
- vai dažādu notikumu ietekmē nav mainījušies apstākļi, kas bija par pamatu līdzšinējai aplēsei.

Novērtējums ir ticams, ja pamatojas uz pēdējo pieejamo informāciju un izmanto pamatotus pierādījumus. (Normatīvos aktos noteiktās novērtēšanas metodes un modeļus, neatkarīgu eksperta vērtējumu). Grāmatvedības aplēsi pārskata, ja mainās apstākļi, uz kuriem tā pamatojas, kā arī jaunas informācijas, lielākas pieredzes vai turpmāku notikumu ietekmē.

Svarīgi atcerēties: jebkuram saimnieciskajam darījumam jānotiek ar sabiedrības vadītāja (valdes) atļauju. Ja sabiedrības vadītājs ir apstiprinājis normatīvajos aktos noteiktos grāmatvedības organizācijas dokumentus un tajos ir konkrēti atrunāti grāmatvedības aplēšu aprēķina mehānismi, nav nepieciešams saņemt atkārtotu vadības apstiprinājumu. Grāmatvedības darbinieki, pamatojoties uz grāmatvedības politiku, veic aprēķinu, sagatavo grāmatvedības izziņu un veic ierakstu grāmatvedības reģistros. Ja sabiedrība maina grāmatvedības aplēses, sākotnēji jāveic izmaiņas grāmatvedības politikā, tā jāapstiprina sabiedrības vadītājam, un tikai tad sagatavo aprēķinu un ierakstu grāmatvedības reģistros.

Sabiedrības pienākums ir katra finanšu pārskata perioda beigās novērtēt, vai nav pazīmju, kas norāda uz aktīvu vērtības samazinājumu.

LATVIKON
IZGLĪTĪBAS CENTRS

IAB
Qualifications for business

ĪSTAIS LAIKS
parūpēties par
savu nākotni!

**Saņemiet starptautisku
grāmatveža sertifikāciju
IAB**

no Starptautiskās grāmatvežu
asociācijas (Lielbritānija)
tikai par 277.50 Ls + PVN
~~370 Ls + PVN~~

Uzziniet vairāk:

- pa tālruni **67285395**
- mājaslapā **www.latvikon.lv**

Pirmais solis. Sastādot gada pārskatu, ir nepieciešams pārliecināties par krājumu eksistenci, identificēt lēna apgrozījuma, novecojušus un bojātus aktīvus, kā arī pēc iespējas precīzāk novērtēt krājumu pilnvērtīgumu, noderību un atgūšanu. Inventarizācijas gaitā inventarizācijas komisija sabiedrības vadītājam sagatavo informāciju par preču kvalitāti un citiem jautājumiem, ko tā ieguvusi inventarizācijas gaitā. Tāpēc svarīgi, nozīmējot inventarizācijas komisiju, tās sastāvā iekļaut ne tikai uzskaites darbiniekus, bet arī darbiniekus, kas nodarbojas ar iepirkumiem un realizāciju. Par inventarizācijas norises kārtību un inventarizācijas rezultātu noteikšanu un iegrāmatošanu savu viedokli izteicu *Bilancē*, rakstā *Sabiedrības iekšējā kontroles sistēma un inventarizācija*.

Otrais solis. Izvērtē, vai nepastāv vērtības samazinājuma pazīmes.

Ārējie faktori:

- izmaiņas tirgū;
- izmaiņas ekonomiskā vai juridiskā vidē;
- tehnoloģiskās prasības;
- patērētāju uzvedība;
- tirgus kapitalizācija.

Iekšējie faktori:

- sabiedrības plāni — realizācijas cenas krišanās, ražošanas izmaksu pieaugums;
- darbības izmaiņas — pārtraukšana, pārstrukturizācija;
- fiziskie bojājumi, novecošanās;
- saņemtās pretenzijas;
- kļūdas ražošanā vai iepirkumos;
- darbības rezultāti.

Pasākumi, kas jāveic, lai konstatētu vērtības samazinājuma pazīmes:

- legūstam informāciju par pārdošanas cenām nākamajā pārskata periodā (cenu lapas, pārdošanas pavadzīmes).
- Iznalizējam preču pārdošanas akcijas nākamajā pārskata periodā.
- Konstatējam preces, kuras tiek pārdotas ar ievērojamu atlaidi.
- Veicam krājumu analīzi — preču pieprasījums, preču atgriešana, lēna apgrozījuma krājumi, sūdzības par preču kvalitāti.
- Iepazīstamies ar inventarizācijas atskaitēs identificētām bojātām un novecojušām precēm.
- Novērtējam modes un jauno tehnoloģiju ietekmi.
- Salīdzinām pārdošanas cenas ar situāciju tirgū.
- Veicam analītiskās procedūras attiecībā uz krājumiem.

Analītiskās procedūras

Tās ir procedūras, kuras ietver sabiedrības nozīmīgāko rādītāju un tendenču analīzi. Ar to palīdzību tiek pētītas tās svārstības un attiecības, kuras nesaskan ar pārējo atbilstošo informāciju vai kuras atspoguļo novirzes no prognozētajiem lielu-

Ja konstatēts vērtības samazinājums — nosaka atgūstamo vērtību. Sabiedrības grāmatvedības metodikā ir jābūt atrunātam, kādos gadījumos, nosakot atgūstamo vērtību, izmantos tirgus cenas un kādos gadījumos — neto pārdošanas vērtību.

miem. Analītisko procedūru izmantošana balstās uz pieņēmumu, ka mēs varam pamatoti sagaidīt, ka starp datiem pastāv un turpinās pastāvēt noteiktas sakritības, ja vien nepastāv konkrēti apstākļi, kā rezultātā šīs sakritības var izmainīties. Analītisko procedūru rezultāti sniedz tikai sākotnēju, vispārēju norādi par aizdomīgu darījumu, kļūdas vai krāpšanas iespējamību, tās identificē izmaiņas, un mūsu uzdevums ir meklēt tām skaidrojumu.

Analītiskās procedūras attiecībā uz krājumiem, ar kurām var identificēt izmaiņas:

- Bruto peļņas rādītāja analīze gan uzņēmumā kopumā, gan pa produktu grupām vai atsevišķiem produktiem.
- Krājumu aprites rādītāji un analīze gan uzņēmumā kopumā, gan pa produktu grupām.
- Norakstīto, nocenoto krājumu attiecība pret kopējiem krājumiem salīdzinājumā ar iepriekšējiem periodiem.
- Inventarizācijā konstatēto iztrūkumu un pārpalikumu analīze gan attiecībā pret ieņēmumiem, gan salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu.
- Krājumu atlikumu tendenču analīze pa mēnešiem, ceturkšņiem.
- Krājumu pašizmaksas aprēķinu un tajā iekļauto komponentu salīdzinājums pa periodiem. Konstatējam, vai pašizmaksā nav iekļautas neatbilstošas izmaksas — pārdošanas, vispārējās administrācijas izmaksas.

Trešais solis. Ja konstatēts vērtības samazinājums — nosaka atgūstamo vērtību. Sabiedrības grāmatvedības metodikā ir jābūt atrunātam, kādos gadījumos, nosakot atgūstamo vērtību, izmantos tirgus cenas un kādos gadījumos — neto pārdošanas vērtību.

Neto pārdošanas vērtība

Neto pārdošanas vērtība ir parastās komercdarbības gaitā plānotā pārdošanas cena, no kuras tiek atņemtas plānotās krājumu pabeigšanas izmaksas un krājumu pārdošanas izmaksas.

Neto pārdošanas vērtība =
tirgus cena – pārdošanas vai
pabeigšanas izmaksas

Neto pārdošanas vērtību piemēro šādos gadījumos:

- Pastāv iespēja, ka krājumu izmaksas būs neatgūstamas.
 - Krājumu vienības ir bojātas.
 - Krājumu vienības ir daļēji vai pilnīgi novecojušas.
 - Nozīmīgi palielinās krājumu ražošanas pabeigšanas vai pārdošanas izmaksas. Pārdošanas vai pabeigšanas izmaksu apjomu nosaka:
 - pamatojoties uz faktiskajām izmaksām nākamajā pārskata periodā;
 - pamatojoties uz vēsturisku datu analīzi.
- Neto pārdošanas vērtības aplēses pamatojas uz visticamākajiem pierādījumiem, kas pieejami, veicot aplēses. Svarīgi ņemt vērā cenas un izmaksu svārstības, kas ir tieši saistītas ar notikumiem pēc pārskata perioda beigām.

Ceturtais solis. Atgūstamo vērtību salīdzina ar bilances vērtību.

Piektais solis. Ja uzskaites vērtība ir augstāka nekā atgūstamā vērtība, atzīst zaudējumus no aktīva vērtības samazināšanās. Tā kā zaudējumi no aktīvu vērtības samazināšanās ir paredzami, bet apjoms nav skaidri zināms, veido uzkrājumu paredzamajiem zaudējumiem no aktīvu vērtības samazināšanās.

Gada pārskatu likuma 19. pantā noteikts, ka uzkrājumi ir paredzēti, lai segtu noteikta veida saistības, kuras attiecas uz pārskata gadu vai iepriekšējiem gadiem un gada pārskata sastādīšanas laikā ir paredzams vai zināms, bet kuru apjoms vai konkrētu saistību rašanās vai segšanas datums nav skaidri zināms. Uzkrājumi nedrīkst pārsniegt nepieciešamās summas, un tos nedrīkst izmantot aktīvu vērtības koriģēšanai. ■

(Piemērus un to izklāstu lasiet nākamajā Bilances numurā)

Krājumu uzskaites un novērtēšanas metodes no iegādes līdz realizācijai III

(Turpinājums.
Iepriekšējās daļas lasiet Balances
20. un 21. numurā)

Uzkrājumi — ietekme uz nodokļiem

Likumā «Par uzņēmumu ienākuma nodokli» noteikts:

- Nosakot apliekamo ienākumu, ņem vērā bilances un ārpusbilances pārvērtēšanas rezultātus.
 - Nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāja peļņu nedrīkst samazināt par uzkrājumu veidošanai paredzēto līdzekļa daudzumu.
 - Nosakot apliekamo ienākumu, nodokļa maksātāja peļņu samazina par summu, par kādu taksācijas periodā salīdzinājumā ar iepriekšējo taksācijas periodu tiek samazināti izveidotie uzkrājumi, ja šo uzkrājumu veidošanas summas pirmstaksācijas periodos ir bijušas iekļautas ar nodokli apliekamajā ienākumā.
- Nākamajā pārskata gadā realizējot krājumus par iespējamo realizācijas cenu, izmaksās noraksta preču pašizmaksu, izslēdz izveidoto uzkrājumu un samazina apliekamo ienākumu UIN deklarācijā.

Praksē bieži dabīgā zuduma atzīšana pārskata gada pēdējā mēnesī sabiedrības vadībai rada pārsteigumu. Šādos gadījumos sabiedrības vadītājiem ir jāspēj pamatot materiāli atbildīgajām personām, ka ir veiktas visas iespējamās darbības krājumu saglabāšanai un iztrūkumu ir radījušas materiāli atbildīgās personas.

Foto: Jānis Mednis

SANITA DAMBE,
zvērētā revidente,
SIA Biznesa
un audita centrs
valdes locekle,
speciāli *Bilancei*

Uzkrājumu veidošana zaudējumiem no aktīvu vērtības samazināšanās

Krājumu vērtības samazinājumu atzīst konkrēti katrai produkta vienībai:

$$\text{Uzkrājums} = \text{Vienību skaits} \times \text{uzkrājumu apjoms}$$

$$\text{Uzkrājumu apjoms} = \text{Krājumu pašizmaksa} - \text{iespējamā realizācijas cena vai neto pārdošanas vērtība}$$

Krājumu vērtības samazinājumu atzīst pēc procentuālās metodes konkrētām preču grupām:

- Izvērtē vidējo iespējamo realizācijas cenu.
- Aprēķina krājumu vērtības samazinājumu procentos = $100 - (\text{Krājumu atlikums iespējamā realizācijas cenā vai neto pārdošanas vērtībā} / \text{krājumu atlikums iegādes cenās})$.
- Aprēķina uzkrājumu zaudējumiem no aktīvu vērtības samazināšanās = $\text{Krājumu atlikums iegādes cenās samazināts par krājumu vērtības samazinājumu procentos}$.

Uzkrājumi no aktīvu vērtības samazināšanās ir aktīvu vērtības korekcijas, kuras bilancē netiek uzrādītas uzkrājumu sastāvā, bet samazina aktīvu vērtību.

Gada pārskatā uzrāda:

■ Uzskaites vērtība	100 000 Ls
■ Uzkrājums vērtības samazinājumam	-20 000 Ls
■ Balances vērtība	80 000 Ls

Krājumu novērtēšana, ja sabiedrības vai tās struktūrvienības darbība tiek izbeigta

Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 583 «Uzņēmuma mantas, arī prasījuma un saistību novērtēšana grāmatvedībā un atspoguļošana finanšu pārskatos, ja uzņēmuma vai tās struktūrvienības darbība tiek izbeigta» nosaka kārtību, kā jārikojas šādos gadījumos. Šie noteikumi neattiecas uz sabiedrībām, kuras likvidē, reorganizējot koncernu, tas ir, ja likvidējamās sabiedrības aktīvus un saistības pārņem koncerna mātes sabiedrība vai arī cita šā koncerna sabiedrība.

Pie sabiedrības darbības izbeigšanās krājumus novērtē summās, kas atbilst to paredzamajiem tirajiem pārdošanas ieņēmumiem. Tiros pārdošanas ieņēmumus aprēķina kā starpību starp īpašuma objekta pārdošanas cenu un šim objekta pārdošanas izmaksām. Pēc būtības ir runa par krājumu neto pārdošanas vērtību.

Informācija, ko atspoguļo finanšu pārskatos saistībā ar krājumiem

Ja tiek izbeigta sabiedrības struktūrvienības darbība, tad krājumus novērtē un finanšu pārskatā atspoguļo saskaņā ar Gada pārskatu likumu.

PIEMĒRS

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību *Saule*, sagatavojot 2011. gada pārskatu, konstatēja, ka noliktavā no 2010. gada 15. jūnija bez kustības atrodas 1000 krūzes par 5 Ls gabalā, kuru kopējā vērtība sastādīja 5000 Ls. Kopējais krājumu atlikums 2011. gada 31. decembrī sastādīja 65 000 Ls. Sabiedrības vadības lēmums, sastādot 2011. gada pārskatu, bija izveidot uzkrājumu ilgstoši nerealizētiem krājumiem 100% apmērā no iegādes vērtības. 2012. gada jūlijā sabiedrības vadība pieņēma lēmumu 500 krūzes apvienot kompleksos ar dekoratīviem šķīvjiem un pārdot par 10 Ls komplektā. Komplekta faktiskā pašizmaksa sastādīja 12 Ls, ko veido krūzes pašizmaksa 5 Ls un šķīvja pašizmaksa 7 Ls. Sagatavotos kompleksus sabiedrība veiksmīgi realizēja 2012. gadā. Sabiedrības lēmums par vadības aplēsi, sastādot 2012. gadu pārskatu, nemainīgs, saglabāt uzkrājumu 100% no iegādes vērtības par krūzēm, kas nav realizētas 2012. gadā un kuru atlikums ir 500 gabali. Kopējais krājumu atlikums 2012. gada 31. decembrī sastāda 87 000 Ls. 2012. gada peļņa pirms nodokļiem, bet pēc aktīvu vērtības korekciju atzīšanas ir 43 000 Ls.

Sabiedrības grāmatojumi, sastādot 2011. gada pārskatu:

- Sabiedrības grāmatvedības darbinieki atbilstoši sabiedrības vadības lēmumam aprēķināja un iegrāmatoja uzkrājumu krājumu vērtības samazināšanai
D 7440 Apgrozāmo līdzekļu 5000 Ls vērtības norakstīšana
K 4300 Uzkrājumi krājumu 5000 Ls vērtības samazinājumam
- Par minēto summu tika palielināts sabiedrības apliekamais ienākums uzņēmuma ienākuma nodokļa deklarācijā par 2011. gadu, bet jāsaprot, ka tas nepalielināja sabiedrības maksājamo uzņēmumu ienākuma nodokli.

3. 2011. gada pārskatā krājumu vērtība tika atspoguļota	
Uzskaites vērtība	65 000 Ls
Uzkrājums vērtības samazinājumam	-5 000 Ls
Balances vērtība	60 000 Ls

Sabiedrības grāmatojumi 2012. gadā:

- Iegrāmatojam realizētos trauku kompleksus
D 2310 Norēķini ar pircējiem un pasūtītājiem = $(500 \times 10) = 5000$ Ls
K 6110 Ieņēmumi no pamatdarbības = $(500 \times 10) = 5000$ Ls
- Norakstām pārdoto trauku kompleksu pašizmaksu:
D 7120 Preču iepirkšanas un piegādes izdevumi = $(500 \times 12) = 6000$ Ls
K 2130 Gatavie ražojumi un preces pārdošanai = $(500 \times 12) = 6000$ Ls
- Izslēdzam uzkrājumu par pārdotajām krūzēm trauku kompleksos
D 4300 Uzkrājumi krājumu vērtības samazinājumam = $(500 \times 5) = 2500$ Ls
K 6550 Ieņēmumi no uzkrājumu samazinājuma = $(500 \times 5) = 2500$ Ls
- Par atzīto uzkrājumu samazinājumu krūzēm tiek samazināts apliekamais ienākums uzņēmuma ienākuma nodokļa deklarācijā, kaut arī trauku komplekti tika pārdoti zem trauku kompleksu pašizmaksas.

N.p.k.	Postenis (apraksts)	2012, Ls	2011, Ls
Balance			
1.	Kopējā krājumu vērtība	87 000	65 000
2.	Uzkrājums krājumu vērtības samazinājumam	2500	5000
3.	Krājumu bilances vērtība	84 500	60 000
4.	Pārskata gada peļņa pirms nodokļiem	43 000	22 000
Uzņēmumu ienākuma nodokļu deklarācija			
1.	Taksācijas gada peļņa pirms nodokļa aprēķināšanas	43 000	22 000
2.	Apliekamā ienākuma kopējā palielināšana		+5000
3.	Apliekamā ienākuma kopējā samazināšana	-2500	
3.	Apliekamais ienākums	40 500	27 000
4.	Aprēķinātais nodoklis 15%	6075	4050

N.p.k.	Postenis (apraksts)	Pirms aktīvu vērtības samazinājuma Ls	Pēc aktīvu vērtības samazinājuma Ls
Balance			
1.	Krājumu vērtība	65 000	60 000
2.	Pārskata gada peļņa pirms nodokļiem	27 000	22 000
Uzņēmumu ienākuma nodokļu deklarācija			
1.	Taksācijas gada peļņa pirms nodokļa aprēķināšanas	27 000	22 000
2.	Apliekamā ienākuma kopējā palielināšana		+5000
3.	Apliekamais ienākums	27 000	27 000
4.	Aprēķinātais nodoklis 15%	4050	4050

- Grāmatvedības politika.
- Ja krājumu vērtība būtiski atšķiras no tirgus vērtības bilances datumā, starpību par katru attiecīgo krājumu posteni skaidro pielikumā.
- Ja sabiedrība atkāpjas no Gada pārskatu likuma 25. pantā noteiktajiem grāmatvedības principiem, tai jebkāda atkāpšanās jāpaskaidro pielikumā, norādot, kā tā ietekmēs sabiedrības līdzekļus un saistības, finansiālo stāvokli un finanšu rezultātus.
- Ja sabiedrības aktīvi ir iekļāti vai apgrūtināti, pielikumā norāda informāciju par ķīlas vai cita garantijas aizņēmuma atmaksāšanas drošības nosacījumiem un iekļāta objekta bilances vērtību.
- Ja krājumu postenis «Nepabeigtie pasūtījumi» ietver daļu no sagaidāmās peļņas par darbiem, kas nav pabeigti līdz pārskata gadam, to uzrāda kopā ar novērtēšanas metodēm.
- Detalizēta informācija par izveidoto uzkrājumu posteņiem, norādot ikviena uzkrājuma veidošanas pamatojumu, apjomu pārskata gadā sākumā un beigās, uzkrājumu summas palielinājumu vai samazinājumu, paskaidrojot iemeslu un izmantotās vērtēšanas metodes (uzkrājums krājumu vērtības samazinājumam, garantijas remonts). Ja sabiedrība maina grāmatvedības aplēsi salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu, tai gada pārskata periodā jānorāda aplēšu pamatojums par abiem pārskata periodiem, jo finanšu pārskatā uzrāda informāciju salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu.

Sabiedrībai ir nepieciešams nodrošināt kontroli pār izveidotajiem uzkrājumiem aktīvu vērtības samazināšanai un to saistību ar konkrētām preču nomenklatūrām vai preču grupām.

Dabīgo zudumu kā sabiedrības saimnieciskās darbības izmaksas atzīt inventarizācijas brīdī vai uzkrāj.

Uzsākot saimniecisko darbību, sabiedrības pienākums savā grāmatvedības politikā ir izstrādāt aplēsi dabīgā zuduma aprēķinam. Praksē visbiežāk izvēlas

konkrētu % pret sabiedrības neto apgrozījumu. Dabīgā zuduma norakstīšanu uz saimnieciskās darbības izmaksām ierobežo uzņēmumu ienākuma nodoklis.

Piemērojot likuma «Par uzņēmumu ienākuma nodokli» 5. panta 4. daļu, pie izdevumiem, kas nav ekonomiski saistīti ar saimniecisko darbību, pieskaita preču zudumus un norakstīto preču vērtību, kas pārsniedz nodokļa maksātāja **plānoto zudumu** normatīvus taksācijas periodam. Plānoto zudumu normatīvus taksācijas periodam aprēķina, pamatojoties uz faktisko preču vērtību zudumu iepriekšējos trijos taksācijas periodos. Jaunizveidotajiem komersantiem, kā arī tādiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuru darbības veids, izmantotās izejvielas vai pārdodamo preču sortiments ir būtiski mainījies, plānoto zudumu aprēķina, pamatojoties uz attiecīgā komersanta taksācijas gada prognozi un ievērojot saimnieciskās darbības specifiku. Ja preces zuduma norma ir noteikta speciālā normatīvajā aktā, nodokļu maksātājs preces zudumu normu nosaka saskaņā ar speciālajiem normatīvajiem aktiem.

(MK noteikumi Nr. 556 «Likuma «Par uzņēmumu ienākuma nodokli» normu piemērošanas noteikumi» 46. punkts)

Krājumu zudumi rodas:

- saistībā ar krājuma veida īpatnībām (izgarojumi, nožuvumi, nobirumi);
- zādzības;
- krājumu bojāeja, glabājot krājumus neatbilstoši tehnoloģiskām prasībām;
- stihisku nelaimes gadījumu rezultātā;
- realizācijas termiņu ievērošana.

Savukārt uzņēmumu ienākuma nodoklis runā tikai par plānotiem zudumiem, kas rodas parastās saimnieciskās darbības gaitā un kurus var paredzēt.

Kā plānotos zudumus neatzīst:

- zādzības, ja notikusi ielaušanās;
- tehnisku iemeslu dēļ sabojājusies prece, piemēram, elektrības padeves pārtraukums;
- stihiski nelaimes gadījumi.

Plānoto dabīgo zudumu normas atzīst:

1. gads	Pamatojoties uz vadības noteikto dabīgā zuduma normas aplēsi.
2. gads	Ja būtiski nav mainījusies sabiedrības darbības specifika, pamatojoties uz pirmā taksācijas perioda faktiskajiem preču zudumiem.
3. gads	Ja būtiski nav mainījusies sabiedrības darbības specifika, pamatojoties uz vidējiem pirmā un otrā taksācijas perioda faktiskajiem preču zudumiem.

4. gads	Ja būtiski nav mainījusies sabiedrības darbības specifika, pamatojoties uz faktisko preču zudumu vērtību iepriekšējos trijos taksācijas periodos.
---------	---

Ja sabiedrība maina preču sortimentu	Produkcijai, ko ražoja vai tirgoja līdz šim, pamatojoties uz faktisko preču zudumu, savukārt jaunajai produkcijai, pamatojoties uz vadības noteikto aplēsi.
--------------------------------------	---

Lai sabiedrība laikus spētu analizēt finanšu rezultātu un pieņemt lēmumus, par plānoto dabīgo zudumu ieteicams atzīt pakāpeniski visā pārskata periodā. Protams, katra sabiedrība to pati nosaka savā grāmatvedības politikā, bet praksē bieži dabīgā zuduma atzīšana pārskata gada pēdējā mēnesī sabiedrības vadībai rada pārsteigumu. Ja faktiskie dabīgie zudumi pārsniedz sabiedrības vadības viedokli, sabiedrības vadība var to ierobežot. Šādos gadījumos sabiedrības vadītājiem ir jāspēj pamatot materiāli atbildīgajām personām, ka tā ir veikusi visas iespējamās darbības krājumu saglabāšanai un iztrūkumu ir radījušas materiāli atbildīgās personas.

Plānotā dabīgo zudumu norakstīšana grāmatvedības uzskaitē, tās uzkrājot visā pārskata periodā:

- Katru mēnesi aprēķina uzkrājumus plānotajiem dabiskiem zudumiem.
 $D 7XXX - K 43XX = \text{neto apgrozījums} \times \text{plānotā dabīgā zuduma \%}$

- Inventarizācijā konstatēto zudumu norakstīšana

$D 43XX - K 21XX = \text{plānotie dabīgie zudumi normu robežās, bet ne vairāk kā faktiskais preču iztrūkums.}$

- $D 43XX - K 7XXX = \text{uzkrājumu plānotajiem dabīgajiem zudumiem pārpalikuma summa.}$

- $D 82XX - K 21XX = \text{virsnormatīvā zuduma robežās.}$

PIEMĒRS

Mazumtirdzniecības uzņēmumā, kas darbojas kopš 2008. gada, konstatēti šādi preču zudumi:

Gads	Neto apgrozījums, Ls	Dabīgais zudums, %	Konstatētā novirze inventarizācijā, Ls
2008	500 000	0,9%	4500
2009	700 000	1,05%	7350
2010	1 300 000	1,1%	14 300
2011	1 700 000	1,1%	18 900

Jautājumi

1. Uzsākot saimniecisko darbību 2008. gadā, sabiedrība prognozēja dabīgā zuduma normas 0,7% apmērā no sabiedrības neto apgrozījuma. Kā noteikt dabīgā zuduma apjomu un virsnormatīvos zudumus?

Atbilde:

1. $500\,000,00 \times 0,7\% = 3500\text{ Ls}$
2. $\text{Virsnormatīvie zudumi} = 4500 - 3500 = 1000\text{ Ls}$

2. Kā noteikt dabīgā zuduma apjomu 2010. gadam un virsnormatīvos zudumus?

Atbilde:

1. $\text{Nosaka pieļaujamo dabīgā zuduma \%} = (0,9 + 1,05) / 2 = 0,975\%$
2. $\text{Aprēķina dabīgo zudumu} = 1\,300\,000 \times 0,975\% = 12675\text{ Ls}$
3. $\text{Aprēķina virsnormatīvos dabīgos zudumus} = 14300 - 12675 = 1625\text{ Ls}$

3. Kā noteikt dabīgā zuduma apjomu un virsnormatīvos zudumus 2010. gadam, ja sabiedrības vadības lēmums nosaka, ka dabīgā zuduma apjoms nevar pārsniegt 1% no neto apgrozījuma?

Atbilde:

1. $\text{Salīdzina pieļaujamo dabīgā zuduma normu ar vadības noteikto dabīgā zuduma normu } 0,975\% < 1$
2. $\text{Aprēķina dabīgo zudumu} = 1\,300\,000 \times 0,975\% = 12675\text{ Ls}$
3. $\text{Aprēķina virsnormatīvos dabīgos zudumus} = 14300 - 12675 = 1625\text{ Ls}$

4. Kā aprēķina dabisko zudumu un virsnormatīvos zudumus 2011. gadam, ja nav mainījies sabiedrības darbības veids?

Atbilde:

1. $\text{Nosaka pieļaujamo dabīgā zuduma \%} = (0,9 + 1,05 + 1,1) / 3 = 1,017\%$
2. $\text{Aprēķina dabīgo zudumu} = 1\,700\,000 \times 1,017\% = 17\,289\text{ Ls}$
3. $\text{Aprēķina virsnormatīvos dabīgos zudumus} = 18\,900 - 17\,289 = 1611\text{ Ls}$

5. Sabiedrība 2011. gadā uzsāka jaunu produktu tirdzniecību, kas no kopējā apgrozījuma sastādīja 600 000 Ls. Vadība jaunajai produkta linijai noteica dabīgā zuduma normu 1,3% no neto apgrozījuma. Kā noteikt dabīgā zuduma apjomu 2011. gadam?

Atbilde:

1. $\text{Nosaka pieļaujamo dabīgā zuduma \%} = 0,9 + 1,05 + 1,1 / 3 = 1,017\%$
2. $\text{Aprēķina dabīgo zudumu precēm, izņemot jauno produktu} = (1\,700\,000 - 600\,000) \times 1,017\% = 11187\text{ Ls}$
3. $\text{Aprēķina dabīgo zudumu jaunai preču grupai} = 600\,000 \times 1,3\% = 7800\text{ Ls}$
 $\text{Aprēķina virsnormatīvos dabīgos zudumus} = 18900 - 11187 - 7800 = -8$